

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра педагогіки та методики навчання іноземних мов

Курсова робота

з педагогіки на тему:

«Основні шляхи вдосконалення форм організації навчання в сучасній школі»

студентки групи СОа 13-20

педагогічного факультету романо-германської та української філології,
спеціальності 014 Середня освіта,
спеціалізації 014. 021 Англійська мова і література,
освітньої програми

Іноземні мови та літератури, методика
навчання іноземних мов і зарубіжної літератури
(англійська мова і друга західноєвропейська мова)

Станкевич Крістини Євгеніївни

Науковий керівник –

канд. пед. наук, доцент Кудіна В. В.

Кількість балів _____

Національна шкала _____

Оцінка ЄКТС _____

Члени комісії: _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Київ – 2023

ЗМІСТ

Вступ

Розділ 1. Традиційні технології організації освітнього процесу та шляхи їх модернізації

1.1. Спадщина Я.А.Коменського та його внесок у розвиток педагогічної науки

1.2. Форми організації навчання у сучасній школі та підходи науковців до їх класифікації практики закладів освіти

2.1. Використання CLIL-технології навчання іноземної мови

2.2. Організація навчального процесу за модульною системою

Висновки

ВСТУП

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. у світі відбулися значні соціальні та економічні перетворення. У цей час триває процес інтеграції різних країн у галузі освіти. Сфера освіти є першочерговим пріоритетом сучасного економічного розвитку, оскільки саме якість освіти зумовлює довгострокову конкурентоспроможність країни в умовах глобалізації. Невід'ємним складником зміцнення та розширення співробітництва України на світовій арені є проблема інтеграції у світовий освітній простір. Прагнення інтегруватися у світовий освітній простір, освоїти найкращі зарубіжні стандарти та технології підготовки фахівців відповідає інтересам як держави, так і закладів освіти.

Зміни в економіці, науці та техніці, у соціальній сфері викликали необхідність глибоких змін і в організації навчання. Як зазначено в Концептуальних засадах реформування середньої школи: «За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями» [4].

Формування людини ХХІ століття вимагає обґрунтування методологічних основ сучасної освіти, як нового рівня дослідження і вирішення багатьох проблем людського буття. Модернізація освіти, здатної відображувати стрімкий розвиток науки й техніки, є найважливішою проблемою шкільного навчання. Актуальність адаптації вітчизняної освіти до європейських стандартів, сучасних вимог ринку праці, підготовки конкурентоспроможного фахівця, необхідності оновлення змісту, форм і методів освітнього процесу, форм організації навчання, зміни освітніх моделей зумовили вибір теми курсової роботи.

Розуміння значення освіти, її культурно-історичної цінності лягло в основу педагогічних ідей Я.А.Коменського, Й.Г.Песталоцці, М.Монтессорі, Дж.Дьюї та ще багатьох передових людей свого часу. Українські педагоги П.Д.Юркевич, К.Д.Ушинський та інші збагатили класичну освіту новими педагогічними ідеями. Вдосконалення форм і методів навчального процесу розглядається в роботах В.О.Сухомлинського, П.І.Підкасистого, І.П.Подласого, Н.П.Волкової, І.П.Малафійка та ще багатьох вчених і педагогів-практиків. На думку багатьох педагогів, вирішення проблем, пов'язаних з удосконаленням загальнонаукової та професійної підготовки, може здійснюватися тільки на системній основі та при налагодженому функціонуванні множини взаємопов'язаних компонентів, підпорядкованих меті та завданням навчання. Сьогодні викладачі повною мірою усвідомлюють необхідність системного підходу до вирішення цієї проблеми, що підтверджується науковими роботами, які досліджують шляхи вдосконалення навчального процесу в закладах освіти.

Аналіз інноваційних ідей в педагогічній науці дозволив виділити загальні педагогічні інновації, що відносяться до сфер:

- змісту освіти (оновлення навчальних програм, підручників, посібників);
- технології навчання (оновлення методик викладання);
- організації освітнього процесу (оновлення засобів і форм організації навчання);
- управління освітою (оновлення структури, організації і керівництва освітніми закладами).

Аналізу педагогічних процесів через призму системного підходу присвячено цілу низку наукових та дослідницьких робіт, у яких автори розглядають процес формування особистості учнів з високо розвиненим творчим потенціалом, а також філософські проблеми, пов'язані з формуванням компетентностей та розвитком

творчо активної особистості. При проектуванні технологій формування компетентностей та творчого розвитку особистості учня низка дослідників пропонують активно використовувати системний підхід, виділяючи при цьому структуру, закономірний зв'язок та єдність, а також цілісність усього освітнього процесу.

Здійснення навчального процесу в сучасній школі вимагає знання та вмілого використання різноманітних форм організації навчання. Об'єктом дослідження у курсовій роботі є форми організації навчання, а предметом дослідження – шляхи вдосконалення форм організації навчання у сучасній школі.

Мета нашої курсової роботи: розглянути форми організації навчального процесу та ознайомитися з деякими шляхами вдосконалення форм організації навчання.

Згідно з метою роботи визначені такі завдання:

1. Розглянути історичний аспект форм організації навчання.
2. Дослідити наукові підходи до форм організації навчання в сучасній школі.
3. Порівняти традиційні форми організації навчання з інноваційними.
4. Визначити шляхи впровадження нових форм організації навчання.

Методи дослідження: вивчення педагогічної та методичної літератури; аналіз досліджень і публікацій за темою роботи; порівняння традиційних і нових форм організації навчання; вивчення напрямів вдосконалення форм організації навчання.

Проведений огляд традиційних та інноваційних форм організації навчання. Приділено увагу формам, які пройшли апробацію часом та підтвердили свою дієвість, а також ролі інновацій як внеску в оновлення цих форм.

На прикладах теоретичних розробок та публікацій результатів проведених науковцями і педагогами досліджень можна побачити, що суть інноваційної діяльності полягає у формуванні нових різновидів організації навчання, результатом яких є розробка рекомендацій і впровадження інновацій в області освіти.

РОЗДІЛ 1. ТРАДИЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ШЛЯХИ ЇХ МОДЕРНІЗАЦІЇ

1.1. Спадщина Я.А.Коменського та його внесок у розвиток педагогічної науки

Вивчення позитивного досвіду, накопиченого багатьма поколіннями людей, його неупереджене оцінювання, виявлення конструктивних ідей і можливостей їх творчого використання в різних галузях діяльності є джерелом збагачення людства. Саме тому дослідження та аналіз теоретичної спадщини, наукових праць видатних учених, педагогів і практиків створює умови для подальшого розвитку освіти, педагогічної майстерності та прогресу суспільства в цілому.

В історії Західної Європи XVII століття стало поворотним у матеріальному та духовному житті суспільства. Ідеологія феодалізму та його соціальні інститути перетворилися на гальмо для економічного та суспільного розвитку, виховання та освіти людства. У цей час з'являється велика кількість нових ідей і поглядів, спрямованих проти таких норм середньовіччя в науці та культурі, вихованні та освіті, що вже віджили або відживали. Під впливом цих ідей прискорюється формування нових, раціональніших суспільних і духовних цінностей, переглядається концепція людини і світу.

Цей початок Нового часу ознаменувався поширенням уявлень про нові підходи до людини та її виховання. У процесі входження особистості в суспільство дедалі більше зростає роль освіти. Новий час в педагогічному розвитку відкривається народженням педагогічної системи, сміливої за задумом, постановкою педагогічних питань і запропонованим рішенням. Початок XVII ст. – час як великих наукових досягнень, так і час великих потрясінь. Значним внеском у розвиток науки стали праці мислителів, вчених та філософів Ф.Бекона,

Р.Декарта, Т.Кампанелли, реформаторів шкільної освіти В.Ратке, І.В.Андрее, А.Райера та інших. До таких історичних особистостей, чії ідеї, теорії та концепції запропонували людині нові шляхи пізнання себе і світу, шляхи розвитку науки, освіти, життєдіяльності належить і чеський мислитель-гуманіст, учений, педагог Ян Амос Коменський.

Заслуга Я.А.Коменського полягає в тому, що він зміг дати критичну оцінку всієї середньовічної системи виховання, що віджила, і, враховуючи все цінне, що було накопичено його попередниками, створив педагогічне вчення, яке зберігає свою актуальність і на теперішній час .

Життя Я.А.Коменського проходило в "епоху змін" у середовищі феодальних воєн, чвар і міжусобиць, повстань і пограбувань. Воно було вельми трагічне, з втратою близьких, поневіряннями по чужих краях, втратою майна та рукописів невиданих праць.

Навчатися майбутній педагог-новатор почав в школі громади "Чеських братів" у Стражниці. Ця школа, як і інші братні школи, відрізнялася тим, що в ній давалися знання, необхідні для практичного життя, та трудова підготовка. Вона також «розвиває в ньому любов до рідної мови і посилює винесену з сім'ї релігійність у дусі братства» [8,с.4]. Наступним етапом в здобутті знань для Я.А.Коменського стала латинська школа в Прерові. Опікувався цією школою граф Карл Жеротінський – один з найосвіченіших людей свого часу. Але і ця школа «мало чим відрізнялася від звичайних шкіл того часу. Глибока недосконалість постановки навчальної роботи, як у цій школі, так і в інших школах того часу, стала для майбутнього реформатора виховання серйозним поштовхом для шукання більш досконалої постановки навчально-виховної справи» [8,с.5].

Після успішного закінчення школи обдарований і винятково працездатний юнак був прийнятий до Герборнського університету (герцогство Нассау, Німеччина). В університеті Я.А.Коменський вивчав твори мислителів

стародавнього світу – Арістотеля, Платона, Сенеки та ін., познайомився з ідеями філософів-гуманістів – П.Рамуса і Х.Л.Вівеса. Під впливом професорів університету, зокрема Й.Г.Альстеда, зріють філософські і педагогічні погляди Я.А.Коменського. Слід зазначити, що саме за порадами Й.Г.Альстеда та К.Жеротінського Я.А.Коменський почав робити нотатки про прочитані книги в яких зіставляв свої думки та спостереження з думками авторів. Свою освіту він завершив у знаменитому університеті Гейдельберга та повернувся на батьківщину, де став учителем, а потім і керівником школи в Прерові. В 1616 р. Я.А.Коменський прийняв сан священника і згодом одночасно виконував обов'язки вчителя та проповідника.

Однак, не слід забувати, що незважаючи на протестантський рух, який посилювався, вплив церкви в суспільстві був дуже великий. Почалася боротьба церкви як з відхиленнями в питаннях віри, так і з вільнодумством. В особі Я.А.Коменського уживалися як протестант, що повстає проти догматизму католицької філософії, так і віруюча людина, яка глибоко та щиро вірить у Христа. Як віруюча людина, він сам обмежує власне пізнання певними рамками – моральними та релігійними. У вступній статті до тексту «Великої дидактики» зазначено, що «це пояснює нам, чому Я.А.Коменський викладає свої педагогічні погляди в релігійно-богословській оболонці і часто наводить на підтвердження своїх педагогічних поглядів тексти з так званого "святого" письма» [8,с.6].

Під час роботи в Прерові Я.А.Коменський працював над написанням філософських та педагогічних творів, таких як «Листи до неба», «Викриття Антихриста», «Лабіринт миру та рай серця», «Правила більш легкої граматики» і, можливо, ще деяких. Розправи над протестантами, що почалися влітку 1621 року, змусили Я.А.Коменського, як одного з відомих керівників "Чеських братів", тікати. Його бібліотека була спалена і ми навряд чи дізнаємося щось про ті роботи, які загинули у вогні. Відзначимо різнобічність допитливого розуму Я.А.Коменського. У його роботах відображається різноманітність інтересів та

широта кругозору вченого. Про це свідчать праці: «Відкриті двері мов», «Світ у картинках», «Огляд фізики», «Провісник загальної мудрості», «Загальна порада про виправлення людських справ», «Про культуру природних обдарувань» та ін. В них Я.А.Коменський викладає теоретичні розробки з питань навчання та виховання дітей, свої погляди на навколишній світ, природу, людину та її діяльність, людське суспільство, що стали фундаментом його педагогічної теорії.

Багато вчених та дослідників творчості Я.А.Коменського головними працями його життя вважають «Велику дидактику» – своєрідний сплав педагогічних ідей навчання та виховання, і незавершену «Загальну раду про виправлення справ людських», в якій викладено чітку концепцію перетворення людського суспільства.

Сучасні автори розглядають глобальний характер "інноваційного проекту" Я.А.Коменського, зв'язок пансофії (всезнання) з проблемами сучасної освіти. Вони вважають ідею пансофійності у педагогічних працях Я.А.Коменського методологічною основою досягнення цілісності освіти. В основі цих поглядів лежать пошуки шляхів розвитку педагогічної науки, формування нової парадигми освіти, що асоціюється з рухом до мудрості, з поєднанням розрізнених фрагментів знань у цілісну систему.

Звернімося до «Великої дидактики» яка, на думку Г.В.Соріної, «в момент її написання у першій половині XVII століття була інноваційним проектом свого часу. Вона пропонувала нове бачення не лише проблем власне дидактики, а й усїєї сукупності організації освітнього процесу» [13,с.18]. І.П.Подласий зазначив, що це «одна з перших науково-педагогічних книг. Багато з висказаних у ній ідей не втратили актуальності та наукового значення й сьогодні. Запропоновані Я. А. Коменським принципи, методи, форми навчання, як, наприклад, принцип природовідповідності, класно-урочна система, складають основу педагогічної теорії» [11,с.47]. Також «насамперед слід відродити методологічну основу

класичної педагогіки – принцип природовідповідності Я. А. Коменського , < ... >. Принцип природовідповідності – системотворчий в педагогіці. Це принцип науковий, а не ідеологічний. Нову теорію педагогіки слід вибудувати тільки на основі знань про людину, її формування та виховання» [11,с.126].

Таким чином, Я.А.Коменський в «Великій дидактиці» визначив ряд думок і принципів, якими користуються протягом століть. Це: необхідність здобуття освіти; універсальність навчання в школах; багаторівневість системи освіти; спільне навчання хлопців та дівчат; вживання найбільш легких і вірних методів навчання та інші. Крім класно-урочної форми організації навчання Я.А.Коменський запропонував форму організації навчання у вигляді гри де можна виявити схильність учнів до "серйозних сторін життя" – політики, військового строю, архітектури та ін. [8,с.156]. Його ідеї про форми організації навчання у вигляді взаємного навчання та диференційованого навчання за здібностями учнів були покладені в основу белл-ланкастерської (Англія) та батавської (США) систем навчання [5,с.375 – 376]. Він «розробив нову дидактику ("універсальне мистецтво всіх навчати всього") й систему навчання, обґрунтував найважливіші дидактичні принципи: наочності, міцності, емоційності, послідовності та систематичності, поступовості навчання» [5,с.577]. За Г.В.Соріною, Я.А.Коменський фактично розвиває ідеї комунікаційних основ освітнього процесу, правил організаційної поведінки, питань матеріально-технічного забезпечення школи, шукає, як побудувати систему мотивації у учнів. [13,с.25 – 26].

Аналіз творчої спадщини Я.А.Коменського свідчить, що в його працях був закладений вагомий потенціал становлення вчителя-майстра і започаткована методологія педагогічної майстерності.

1.2. Форми організації навчання у сучасній школі та підходи науковців до їх класифікації

Система індивідуального навчання та виховання склалася ще у первісному суспільстві як передача досвіду від однієї людини до іншої, від старших до молодших і стала першою історичною формою педагогічного знання. В міру розвитку суспільства та усвідомлення потреби у розширенні доступу до освіти ширшому колу людей система індивідуального навчання поступово трансформувалася в індивідуально-групову. В середні віки виникла необхідність в досконалішій організаційній формі процесу навчання. Рішення було знайдене у класно-урочній системі, розробленій та описаній Я.А.Коменським в його книзі «Велика дидактика».

«Як система, що забезпечує масовість навчання, за якої можна " усіх навчати всьому", вона існує понад три століття, переважає і тепер, <...> її ефективність була настільки очевидною, що незабаром вона стала головною у школах багатьох країн світу» [5,с.375]. Пошуки інноваційних форм організації навчання, які замінили б класно-урочну систему у її класичному вигляді, велися і ведуться педагогами та науковцями і зумовлені прагненням педагогів до новизни та нестандартності цих форм. Як зазначав перший Міністр науки і освіти України І.А.Зязюн: «Без такої роботи "на майбутнє" не буде поступу» («Освіта України», № 31, 30 липня 2012 р.).

Різноманітність цілей, завдань, матеріалів, які вивчаються на уроці, методик їх викладання стали причиною для класифікування існуючих уроків. Видатний педагог К.Д.Ушинський розробив типологію уроків, у якій виділяв такі типи уроків:

– змішані уроки (повторення пройденого, пояснення та закріплення нового матеріалу);

- уроки усних та практичних вправ (повторення та закріплення знань, умінь та навичок);

- уроки письмових вправ;

- уроки оцінки знань.

Цієї типології дотримувалися багато педагогів, але прогрес педагогічної думки, творчого мислення педагогів сприяли розвитку та модифікації однієї з найпоширеніших класифікацій. За висновком І.П.Подласого «найбільшу підтримку серед теоретиків та практиків отримала класифікація уроків за двома суттєвими ознаками: дидактичними цілями та місцем уроків у загальній системі. Виділяються такі типи уроків:

- комбіновані (змішані);

- вивчення нових знань;

- формування нових умінь;

- узагальнення та систематизації вивченого;

- контролю та корекції знань, умінь;

- практичного застосування знань, умінь» [12,с.230].

Зміцненню та розширенню знань і умінь, отриманих учнями, сприяють допоміжні форми навчання такі як консультації, семінари, заняття в предметних гуртках, факультативні заняття, участь у навчальних екскурсіях та ін.

З метою створення високого рівня освіти учнів ведуться пошуки нових форм навчання і аналізуються традиційні. Прагнення педагогів до оновлення сталих форм та нестандартності у проведенні навчання сприяють появі нетрадиційних

типів уроку. Нетрадиційність таких уроків полягає в їх незвичній структурі, формі організації та проведення навчання.

В сучасній педагогіці знайшло використання поняття "педагогічна технологія". «Сучасні педагогічні технології охоплюють коло теоретичних та практичних питань керування, організації навчального процесу, методів та засобів навчання. <...> Поняття "педагогічна технологія" нині має понад триста визначень, залежно від того, як науковці уявляють структуру й складові навчально-виховного процесу» [7, с.6].

Так і в дидактиці склалася ситуація, коли навіть фахівцям важко сказати, що таке форма навчання і чим вона відрізняється від методу навчання. Педагогічній практиці відомі понад тридцять конкретних форм навчання, а «...спосіб організації навчальної діяльності, який регулюється певним, наперед визначеним розпорядком; зовнішнє вираження узгодженої діяльності вчителя та учнів, що здійснюється у визначеному порядку і в певному режимі», Н.П.Волкова визначає як "форма організації навчання", "форма навчання", "організаційна форма навчання" [5,с.374].

Незалежно від класифікації форм організації навчального процесу, наприклад, уроків-семінарів, уроків-заліків, консультацій, співбесід, інтегрованих та бінарних уроків всі вони зводяться до вирішення дидактичних цілей і завдань та забезпечують процес колективної пізнавальної діяльності учнів. Виконуючи інтегруючо-диференціювальну функцію в цьому процесі розвитку можливостей особистості, кожна форма колективних занять повинна мати можливість індивідуалізації діяльності школярів.

Форми організації навчання здатні виконувати об'єднувальну, доповнюючу та координуючу функції по відношенню одна до одної. Так, одна форма, наприклад, урок, може виконувати роль базової, а складові інших форм будуть джерелом додаткового або допоміжного матеріалу. Використання такого

поєднання різних форм організації навчання – один із можливих шляхів їх вдосконалення.

Урок залишається основною формою організації процесу навчання. У формі уроку можлива ефективна організація навчально-пізнавальної та інших видів освітньої діяльності. Орієнтація на духовний світ учня, його інтереси, потреби, на його розвиток неминуче призводить до ідеї різноманітних та більш гнучких форм організації навчального процесу. Слід звернути увагу на те, що урок, як форма навчання, має невичерпність резервів для вдосконалення. Тому урок піддавався і піддається різним модифікаціям.

У педагогіці з'явилося поняття "ігрове навчання", що відбиває відповідні йому типи та форми організації навчання. Існують різні види педагогічних ігор, які знайшли застосування у навчальному процесі (ділові, рольові, дидактичні, імітаційні тощо). Педагогічна гра в сучасному вигляді – це розвиток і модернізація запропонованої Я.А.Коменським ігрової форми організації навчання. Вона все частіше стала застосовуватися як активна форма організації пізнавальної діяльності школярів, як форма реалізації методів проблемного навчання, що вирішує поряд із завданням мотивації вчення ще й завдання навчання та розвитку учнів. З'явився новий вид уроку – урок-гра. І.В.Малафіїк наводить деякі різновиди таких уроків: урок-аукціон, урок-вікторина "Чи знаєш ти підручник...?", уроки-ролеві ігри: "Захист дисертації", "Ранок у селі", "Рятівники", "Інформаційний пошук" та ін. [9,с.481 – 492].

Форма уроку-гри вносить в навчальне заняття два різнопланові елементи: перший – умовний, ігровий; другий – реальний, спрямований на формування та розвиток здібностей і навичок. В рамках ігрової форми навчання здійснюється багатоцільова діяльність: інтенсивне навчання, корекція знань учасників гри, розвиток їх творчих здібностей, удосконалення здобутих умінь та навичок.

Перехід від пасивних форм навчання до активних є актуальним завданням сучасної освіти. Активні форми організації навчання надають можливість готувати учнів з високим рівнем знань, інноваційним мисленням та комунікативними здібностями. Однією з таких форм активного навчання є "педагогічний тренінг", який визначається як форма освітньої діяльності у результаті якого відбувається формування та засвоєння знань, розвиток умінь і навичок. За тренінгової форми організації навчання розвиваються здібності людини до навчання чи оволодіння нею будь-якими складними видами діяльності, при цьому у групі учнів відбувається взаємне навчання її учасників. Тренінг частіше за все проводиться у формі ділової або ролевої гри, групової дискусії, мозкового штурму та ін.

Ефективним засобом впровадження інноваційних освітніх технологій вважають інтерактивні технології навчання, яке за своєю суттю є діалоговим навчанням. Дискусії, ділові та рольові ігри, мозковий штурм, фронтальне опитування, круглий стіл, дебати – ці форми навчання знаходять використання за такою освітньою моделлю. Цінність таких форм навчання в тому, що учні навчаються ефективній роботі в колективі. Також вони сприяють соціалізації особистості, усвідомлення себе як частини колективу, своєї ролі і потенціалу, оскільки вони є частиною особистісно зорієнтованого навчання. Інтерактивне навчання формує здатність мислити неординарно, створює атмосферу співробітництва і доброзичливості [5,с.297].

З поширенням інформаційно-комунікаційних технологій виник такий вид дистанційного навчання як трансляційне навчання. Це змішане навчання, яке поєднує традиційну форму навчання і сучасні інформаційно-комунікаційні технології. Завдяки таким технологіям стало можливим використання нових форм навчання у вигляді аудіо-, відео-, телеконференцій, форумів, електронних бесід та ін. Навчання у формі телеуроку, що раніше використовувалося в якості

допоміжного, зараз набуло особливого значення як основна форма в онлайн навчанні. «Перевагою дистанційних шкіл, – зазначає Н.П.Волкова, – є можливість урахування індивідуальних темпів навчання учнів, насичений і швидкий зворотний зв'язок з вчителем і однокласниками віртуального класу» [5,с.312–313].

Як бачимо, одна й та сама форма навчання може мати різну зовнішню модифікацію та структуру залежно від завдань та методів навчальної роботи. Модернізація змісту освіти, зміна обсягу, складу навчальних дисциплін, запровадження нових навчальних предметів потребують постійного пошуку.

РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ВДОСКОНАЛЕНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ В ПРАКТИЦІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

2.1. Використання CLIL-технології навчання іноземної мови

В «Концептуальних засадах реформування середньої школи» вбачається, що випускники нової української школи – це освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти, здатні до ризику та інновацій, це ті, хто поведе українську економіку вперед у XXI століття. «Спільною працею ми окреслили контури майбутньої української школи. <...> Разом побудуємо європейське суспільство – суспільство освіченого загалу, високої культури і рівних можливостей», – так Лілія Гриневич, колишній Міністр освіти і науки України, підвела підсумок роботі над розробкою «Зasad» [4].

Ця впевненість підтримана Державою на законодавчому рівні. Серед засад державної політики в сфері освіти передбачена інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір [1,ст.6, п.1]. Також Держава зобов'язується сприяти вивченню мов міжнародного спілкування, насамперед англійської мови, в закладах освіти [1,ст.7, п.3]. Для покращення міжнародної освітньої інтеграції і розвитку мовних умінь учнів освітні програми закладів загальної середньої освіти можуть передбачати викладання навчальних предметів або інтегрованих курсів, поряд із державною мовою англійською чи іншою офіційною мовою Європейського Союзу [2,с.5,п.9].

Покращити загальні компетенції мови, що вивчається, розвивати навички особистого та міжкультурного спілкування призначена інноваційна CLIL-технологія вивчення іноземної мови.

І.М.Дичківська слушно зауважує, що «виокремити види педагогічних нововведень досить складно, тому що сфери освіти тісно взаємопов'язані, взаємозумовлені та взаємозалежні, а класифікація педагогічних нововведень утруднюється складністю, комплексністю і динамічністю процесу навчання та виховання» [6,с.19,20]. Слід взяти до уваги, що типології педагогічних нововведень побудовані на основі різноманітних підходів. В педагогічній літературі є приклади коли, скажімо, лекція, лабораторна робота, дидактична гра та ін. віднесені як до форми, так і до методу навчання. Виходячи з того, що вивчення іноземної мови в школі проходить у вигляді уроків, будемо розглядати CLIL-технологію як форму організації навчання.

У 1990-х роках в Європі виникла і набула широкого поширення при вивченні іноземної мови технологія предметно-мовного інтегрованого навчання (Content and Language Integrated Learning – CLIL). Розробив технологію експерт у сфері освітніх інновацій Девід Марш. Він мав на увазі процес викладання дисциплін або окремих розділів дисципліни іноземною мовою, що давало змогу здійснювати одночасне вивчення як предмета, так і занурення в іншомовне середовище.

Пізніше автор удосконалив свою методику і запропонував позначити її у якості загального терміну для методик двостороннього характеру, де увага приділяється як предметному, тематичному змісту, так і іноземній мові, що вивчається.

Основні особливості CLIL-технології полягають у наступному:

1. Подвійна освітня спрямованість, націлена на набуття учнями як мовних навичок, так і предметних знань.
2. Розвиток пізнавальних та життєвих навичок, які школярі зможуть використовувати у відповідних ситуаціях.

3. Для успішного вивчення іноземної мови та предметних знань потребує ефективного використання педагогічних прийомів.

4. Створення середовища навчання, що забезпечує учням занурення у природне мовне середовище.

Залежно від вимог конкретного навчального закладу, варіантів навчального плану, рівнів володіння мовою тощо використовують різні варіанти реалізації методики CLIL.

У практиці CLIL широке визнання набула концепція "чотирьох К" (контент, когнітивність, комунікація, культура) британського педагога Джеймса Койла.

Структура цієї концепції складається з наступних компонентів:

– контент (зміст) – це ті знання, вміння, навички, які набуває учень у певній предметній галузі за допомогою предметного уроку, що викладається іноземною мовою;

– когнітивність (пізнавальна здатність) – творчий підхід, розвиток розумових здібностей з метою кращого розуміння предмета, що вивчається, і самої мови;

– комунікація (спілкування) – передача ідей, думок, переконань та цінностей, використання іноземної мови як засобу комунікації;

– культура – вивчення та розуміння значення мови, знання особливостей, розуміння та повага до своєї та інших культур.

Це ті основні елементи CLIL, які необхідні для розуміння концепції, вони взаємопов'язані та однаково важливі для повноцінного навчання. Принципи предметно-мовного інтегрованого навчання формують в учнів мотивацію до навчання, позитивно впливають на розуміння ними суті предмета навчання, вимагають широкого застосування розумових навичок. В результаті розвиваються

не тільки навички та вміння спілкування іноземною мовою, а й відбувається вивчення матеріалу з різних предметів: фізики, біології, географії, зарубіжної літератури та інших, тобто, робота над різними темами дозволяє вивчити специфічні терміни, певні мовні конструкції, а це сприяє поповненню словникового запасу учня предметною термінологією та готує його до подальшого вивчення та застосування отриманих знань та умінь з метою формування та розвитку комунікативної компетенції. Таким чином складається мовна особистість учнів і йде навчання комунікації у процесі вивчення певної дисципліни, водночас розвиваються навички мислення та здатність розуміти культурну взаємодію.

Під час навчання за методикою CLIL іноземна мова вивчається не заради мови, а для отримання конкретних знань тому, що це предметний урок, який викладається іноземною мовою, а не урок іноземної мови. Тут однаково важливий розвиток як предметних знань, так і мовних умінь.

Щодо школи, використання CLIL – це загальноосвітній підхід, що використовує мову, яка не є рідною мовою учня, для навчання шкільних предметів. Предметно-мовне інтегроване навчання є інструментом для навчання та вивчення змісту предмету та мови. Це підхід, при якому іноземна мова виступає як засіб навчання предметам шкільної програми. Крім того, іноземна мова може виступати як ціль навчання та як засіб придбання знань. Учні вивчають предмети іноземною мовою, одночасно вдосконалюючи іншомовну комунікативну компетенцію, тому мовні та предметні знання тісно пов'язані.

Вивчення навчальних предметів іноземною мовою в повному обсязі шкільної програми потребує докорінної зміни підходів до вивчення іноземної мови. Як вважає Н.В.Нагорна, перш ніж впроваджувати програми CLIL є необхідність організації співпраці викладачів різних дисциплін шляхом створення тандемів: вчитель-предметник та вчитель іноземної мови. Ці вчителі повинні вміти

аналізувати й узагальнювати досвід роботи, формувати спільний підхід до навчання і вивчення предметів, а також працювати в команді. Не останню роль відіграють психологічна сумісність й комфорт [10,с.23].

На сучасному етапі впровадження більшість уроків з елементами CLIL багато в чому схожа з класичним мовним уроком, за винятком того, що вони ґрунтуються на матеріалі, який належить до змісту іншого шкільного предмета. З іншого боку урок із застосуванням елементів предметно-мовного інтегрованого навчання дозволяє формувати відповідні мовленнєві навички: сприймання на слух, читання, говоріння та письмо, широко застосовувати демонстраційний та ілюстративний матеріал, створювати ситуації моделювання дійсності [10,с.25].

Теперішній стан вивчення іноземної мови в школі демонструє що учні, в переважній більшості, обмежені в можливості спілкування іноземною мовою. Викладання іноземних мов на класичних уроках зводиться до засвоєння правил і шаблонів, заучування лексико-граматичних правил та читання текстів (часто на побутові теми), що значною мірою знижує мотивацію учнів до вивчення мови.

Серед деяких вчителів існує думка, що CLIL-навчання іноземної мови необхідно впроваджувати ще в початковій школі, що дозволить учням говорити нею, читати, слухати і розуміти. Вивчення мови стане більш цілеспрямованим, оскільки мова використовуватиметься на вирішення конкретних комунікативних завдань. За такої організації навчання перехід до складніших завдань у старших класах буде для учнів набагато легшим. «... у початковій школі дитину вчать нового, сприяючи їй в розвитку, даючи їй змогу зробити більше і засвоєні знання, стаючи надбанням учня, забезпечують перехід на вищий ступінь розвитку» [6,с.107]. Під час поступового, від молодших до старших класів, вивчення предметів учні безперервно збагачують свій розум різноманітним змістом, який створює сприятливі умови для глибшого осмислення набутих знань. Вміння вчитися дуже важливе для сучасного школяра, воно сприяє формуванню

відповідального та усвідомленого ставлення до навчання. На основі загального розвитку, розуміння відповідних понять, відношень і залежностей відбувається поетапне формування мовних і освітніх навичок, розвиток умінь та компетентностей учнів.

Таким чином, мета сучасного навчання – не тільки дати учням відповідну освіту, а й зацікавити їх до самостійного набуття знань, до постійного прагнення розширювати свої галузі пізнання. Впровадження CLIL-методики дозволяє вдосконалити форми навчання іноземної мови, сформувані у учнів лінгвістичні та комунікативні компетенції нерідною мовою в тому ж навчальному контексті, в якому у них відбувається формування і розвиток навчальних знань і умінь.

2.2. Організація навчального процесу за модульною системою

Триває процес подальшої інтеграції України у європейське товариство в різних сферах нашого життя. Основне завдання європейської інтеграції полягає у знищенні бар'єрів для економічного, культурного, освітнього обміну, полегшенні пересування капіталу та трудових ресурсів. Цей процес передбачає проведення необхідних змін у різних галузях суспільства. Європейська інтеграція не обмежується лише сферою економіки – вона зачіпає й інші сфери життя, наприклад, інтеграція тісно пов'язана з освітою. Освіта постає як невичерпне джерело знань, творець нового в усіх галузях науки, культури та виробництва.

Тому перед освітою постає завдання відповідати вимогам дійсності, що постійно розвивається і удосконалюється, швидко відповідати на виклики часу. Знання, компетентність, професіоналізм, гнучкість мислення, уміння орієнтуватися у стрімкому життєвому потоці – це ті цінності, які стають значними як для суспільства, так і для людини протягом усього її життя. Рада Європи

виділила здатність людини навчатися все життя як одну з основних компетенцій, як основу безперервної підготовки у професійному плані, а також як запоруку успіху в особистому та громадському житті.

Багато вчених, педагогів звертають увагу на те, що у закладах освіти досі застосовуються застарілі методи та форми організації навчання. Необхідна переорієнтація навчання із засвоєння готових знань на розвиток особистості, її творчих здібностей, оволодіння новими навичками та вміннями, самостійності мислення. Одним із шляхів до вдосконалення системи навчання вбачається перехід до модульної форми організації навчання.

Розробкою теоретичних засад модульного навчання та шляхами вирішення проблем впровадження модульного навчання в загальноосвітніх школах займався цілий ряд учених — П.І.Третьяков, І.Б.Сенновський, П.А.Юцявічене, О.О. Огнев'юк та ін. Частина цих робіт присвячена філософському осмисленню модульного навчання та особливостям його застосування, інші присвячені розробці системи дидактичних цілей та завдань у модульних програмах. Є також і роботи-практичні посібники, які містять, більшим чином, загальні напрацювання проблем модульного навчання: методичні матеріали включення до учбового плану та організації модульних уроків; проекти навчальних модулів і т.ін.

Проведений окремими вченими порівняльний аналіз традиційної та модульної форм організації навчання показав, що до переваг модульного навчання належать високий ступінь гнучкості та пристосованості до конкретних організаційних умов, можливість постійного вдосконалення навчальних модулів без зміни загальної структури програми.

Що являє собою модуль? На це запитання різні автори пропонують різні відповіді. Наприклад, Н.В.Волкова: «модуль — одиниця змісту навчання, відібрана і дидактично опрацьована для досягнення певного рівня знань, умінь та навичок з продуманою системою контролю як у процесі вивчення модуля, так і по

його завершенні» [5,с.304]. П.А.Юцявічене пропонує наступне визначення модуля: «модуль — це основний засіб модульного навчання, яке є закінченим блоком інформації, а також включає цільову програму дій і методичне керівництво, що забезпечує досягнення поставлених дидактичних цілей» [15,с.40]. На думку П.І.Третьякова та І.Б.Сенновського модуль, чи структурно-функціональний вузол, це засіб для організації під час навчання обміну інформацією із системою закодованої інформації. Модуль включає всі параметри досліджуваних систем: структуру, функції, властивості, способи життєдіяльності [14,с.38].

«Модульний підхід передбачає організацію процесу навчання на основі створення навчальних модулів, акцентування на індивідуально-орієнтованому підході до навчальної діяльності учнів. Головним при цьому є процес цілеспрямованого навчання, а не процес викладання» [5,с.304].

Сутність модульного навчання полягає в тому, щоб той, хто навчається, міг самостійно працювати із запропонованими йому індивідуальними програмами, що містять банк інформації та методичні рекомендації щодо виконання завдань [7,с.83] або, інакше кажучи, полягає в тому, що учень самостійно або з допомогою педагога в процесі роботи над навчальними модулями досягає цілей навчання.

У структурі модуля відображені основні елементи програми навчання: мета (загальна або конкретна), початковий рівень, заплановані результати навчання (знання та вміння), зміст (методи та форми навчання та оцінки). Завдяки такій системі побудови програми навчання учень має можливість самостійного вибору індивідуального темпу просування за програмою та визначення зусиль для досягнення успіхів у навчанні. Модульна форма організації навчання передбачає використання різних варіантів роботи над навчальним матеріалом: індивідуальну, роботу в парах та групах, самостійну роботу з ілюстративним і допоміжним матеріалом, з технічними засобами навчання. Як одне з основних завдань

модульна форма організації навчання передбачає формування в учнів навичок самоосвіти, свідомого визначення ближніх, середніх та перспективних навчальних цілей. Вчитель при цьому зосереджує роботу на управлінні пізнавальною діяльністю учнів, стає радником і консультантом.

Розглядаючи модуль як функціональний вузол, що об'єднує навчальний матеріал та способи його засвоєння, можна всю програму вивчення будь-якої шкільної дисципліни подати у вигляді послідовності модулів від основ і до складніших розділів. Кількість таких вузлів буде залежати від обсягу дисципліни та мети навчання. Модулі при цьому можуть бути як взаємопов'язаними, так і відокремленими. Тут саме слід згадати ідею Я.А.Коменського про форму організації навчання у вигляді диференційованого навчання за здібностями учнів. Таке компонування навчальної програми дозволить шляхом підбору відповідних модулів розробити варіанти різної складності для учнів з різними здібностями.

Можливо, подібних поглядів дотримується П.А.Юцявічене, яка вважає, що: «модулі в навчальний процес середньої школи доцільно вводити поступово: починаючи з окремих курсів, предметів і з конкретних учнів, які добре встигають, яким надається велика самостійність в навчанні». Спрощені модулі, як елементи модульного навчання, можна ввести із середніх класів. Взагалі ж модульну форму організації навчання (тобто застосування модульних програм) цілком можна запровадити у трьох завершальних старших класах [15,с.210].

Частина науковців доповнює свої теоретичні дослідження постановкою експериментів в школі щодо узагальнення та систематизації знань засобами модульної технології. Ці модулі стосуються не вивчення учбової дисципліни в цілому, а якоїсь її частини, наприклад: розділ «Механіка» для курсу фізики, розділ «Вуглеводні» в курсі органічної хімії, розділ "Рослини" з біології тощо. Аналіз результатів досліджень показав, що модульне навчання найбільш прийнятне для учнів із сильно та середньо розвиненою пластичністю та середньою емоційністю.

Модульне навчання на відміну від традиційного не надає позитивного впливу на учнів з низькою енергійністю, пластичністю та високою емоційністю. Навчання за модульною технологією мало залежить від темпу, оскільки враховується індивідуальний темп засвоєння матеріалу. Тому, щоб учні успішно здійснювали роботу за модульною програмою, необхідно готувати учнів поступово та поетапно з урахуванням їх психологічних особливостей. «Ефективність та результативність навчальної діяльності при модульній організації процесу залежать від шляхів вивчення матеріалу та пов'язані зі стадіями розвитку інтелекту» [14,с.23] .

«Питання можливості застосування модульного навчання у середній школі передусім пов'язані з проблемою віку учнів і рівнем їх умінь і навиків організації самостійної праці» [15,с.209].

ВИСНОВКИ

Передача знання від педагога учням здійснюється за допомогою різноманітних форм організації навчання. В основу курсової роботи покладений пошук шляхів вдосконалення цих форм в сучасній школі.

Вивчення матеріалів, пов'язаних з історичним аспектом форм організації навчання, дало змогу ознайомитися з етапами їх розвитку і зробити висновок, що еволюція суспільства стала важелем для розвитку форм навчання, подальшого прогресу освіти і педагогічної майстерності. Нові ідеї і погляди передових мислителів, вчених та філософів, зокрема Я.А.Коменського, збагатили педагогіку. Знайомство з доробком Я.А.Коменського наводить на висновок про його глибину та повсякденну актуальність.

Розвиток індивідуальної форми навчання через індивідуально-групову привів до появи концепції групового навчання. Завдяки теоретичному обґрунтуванню і широкій популяризації його Я.А.Коменським, у вигляді класно-урочної форми групове навчання вже близько 400 років переважає у школах світу. Прогрес педагогічної думки, бажання оновлення сталих форм викликали появу різних наукових підходів до класифікації форм навчання. Як підсумок – поява неодностайності серед теоретиків та практиків в питаннях класифікації уроків. Важливо, щоб незалежно від ознак класифікації, ці форми уроків забезпечували ефективність процесу навчання. Поява нових основних та допоміжних форм навчання розширює спектр можливостей як в праці вчителів, так і в учбовій діяльності школярів.

Нововведення, або інновації, є введенням нового в цілі, зміст, методи та форми організації навчання. Традиційні форми мають перевірений десятиліттями сталий досвід використання, тоді як інноваційні форми тільки проходять апробацію. Нові форми вносять в процес навчання активне формування та засвоєння знань, розвиток умінь і навичок. На прикладах втілення в практику

нового виду уроку – уроку-гри можна пересвідчитися як в ігровій формі набуваються нові знання, розвиваються комунікативні здібності, Як результат – покращується сприйняття учбового матеріалу.

Впровадження нових форм навчання здійснюється різними шляхами. Це може бути "ігрове навчання" різних видів, діалогове навчання, трансляційне навчання та інші. До таких шляхів можна однести використання CLIL-технології навчання іноземної мови та модульну форму організації навчального процесу. Слід зазначити, що найбільшого застосування вони знайшли в вищій школі. CLIL-технологія це предметний урок, який викладається іноземною мовою і сприяє розвитку як предметних знань, так і мовних умінь. Це важливо для майбутніх фахівців як засіб для знаходження порозуміння в спілкуванні на міжнародному рівні. В загальноосвітній школі CLIL-технологія використовується при опануванні окремих модулів (тем) іноземної мови. Форма організації навчання у вигляді CLIL-технології навчання іноземної мови в школі стане сходинкою для учнів у розширенні і поглибленні комунікативних і фахових здобутків.

Поширенню модульної форми організації навчального процесу в школі сприяє інтеграція України в європейський освітній простір. Застосування модульної форми організації навчання створює суттєві переваги і дає змогу більш ефективно вирішувати завдання підвищення продуктивності навчальних занять, стимулює саморозвиток особистості. Використання модульного навчання дозволяє досягти диференціації та індивідуалізації навчання, тобто усвідомлення самостійного досягнення учнями необхідного рівня засвоєння навчального матеріалу з урахуванням їх психологічних особливостей, рівня знань, умінь та особистісних якостей.

Впровадження модульної форми організації навчання потребує ґрунтовної підготовки як з урахуванням психо-фізіологічних особливостей учнів, так і

наявності методологічного та організаційного забезпечення. Втілення модульної форми організації навчання в шкільну практику можливе шляхом: формування модулів на основі існуючих навчальних матеріалів; створення модулів з нуля; побудовою організації навчального процесу на якісно новому рівні.

Таким чином, підсумовуючи проведену роботу можна говорити що основні шляхи вдосконалення форм організації навчання в сучасній школі полягають як в доповненні і розширенні традиційних, так і в розробці та втіленні в практику нових форм.

РЕЗЮМЕ

В курсовій роботі розглядаються історичні витoki розвитку теоретичних і методологічних основ освітнього процесу. Визначено що сформульовані Я.А.Коменським основні принципи дидактики не втратили своєї актуальності і в наш час. Простежуються напрямки вдосконалення форм навчання шляхом розвитку і розширення традиційних форм навчання, поширення нових інноваційних освітніх технологій.

Під час роботи над завданням розглянуті аспекти поширення в школі предметно-мовного інтегрованого навчання іноземної мови, модульної форми організації навчання. Виділена роль сучасних форм навчання в прискоренні темпів індивідуального розвитку особистості.

Ключові слова: вдосконалення форм навчання; розвиток освітніх інновацій, предметно-мовне інтегроване навчання, іноземна мова

RESUME

The course work examines the historical origins of the development of the theoretical and methodological foundations of the educational process. It was determined that the main principles of didactics formulated by Ya.A.Comensky have not lost their relevance even in our time. The directions of improving the forms of education through the development and expansion of traditional forms of education, the spread of new innovative educational technologies are traced.

During the work on the task, aspects of the spread of subject-language integrated foreign language teaching, modular form of education organization in the school were considered. The highlighted role of modern forms of education in accelerating the pace of individual personality development.

Keywords: improvement of forms of education; development of educational innovations, subject-language integrated education, foreign language

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про освіту». URL: www.golos.com.ua/article/294010.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. No 776 «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.
4. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. — Київ: Академвидав, 2007. — 616 с. (Альма-матер).
6. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : Навчальний посібник. — Київ: Академвидав, 2004. — 218 с.
7. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій /Автор-укладач Н. П. Наволокова. — Х.: Вид. група «Основа», 2009. — 176 с. — (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
8. Коменський Я.А. Вибрані педагогічні твори. Том I. Велика дидактика. Під редакцією з біографічним нарисом і примітками проф. А.А.Красновського. — Київ: Радянська школа, 1940. — 248с.
9. Малафіїк І.В. Дидактика новітньої школи: навч. посіб. для студ. ВНЗ. — Київ : Слово, 2015. — 630с.

10. Нагорна Н.В. Застосування стратегій методики CLIL у викладанні німецької мови: Посібник. — Лубни, 2022. URL: https://ed.poippo.pl.ua/bitstream/022518134/1223/1/Розробка_Нагорна.pdf

11. Юцявичене П.А. Теория и практика модульного обучения. —Каунас: Швиеса, 1989. — 272с.